

FILE ISTORICE
ALE DEZVOLTĂRII
ȘTIINȚEI IGIENICE ÎN CADRUL
USMF NICOLAE TESTEMIȚANU

Grigore FRIPTULEAC,
IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie
Nicolae Testemițanu

Introducere

Fiind deja în secolul al XXI-lea, este important să aruncăm o privire retrospectivă asupra realizărilor științifice din domeniul igienei în cadrul IP USMF *Nicolae Testemițanu*. Problemele sănătății depind în mare măsură de cunoștințele igienice de care dispun lucrătorii medicali și populația în privința condițiilor și a factorilor ce determină dezvoltarea optimă a organismului și a societății.

Pe parcursul timpului, cercetările igienice fiind cuprinzătoare ca scop și complexe ca mijloace de aplicare și realizări, vizează supravegherea stării de sănătate și a factorilor determinanți din diferite colectivități, este în dependență directă nu numai de gradul de dezvoltare a disciplinelor științei medicale pe plan mondial, ci și de progresul realizat în domeniile tehnicii, științelor economice și sociale.

Impactul descoperirilor notorii internaționale asupra cercetării autohtone

Cercetările științifice efectuate în domeniul igienei în diverse țări în diferite etape istorice au influențat mult știința igienică din Republica Moldova și, în special, din USMF. Orientarea lor inițială a fost preponderent profilactică. Sunt remarcabile lucrările lui Hipocrate (460-377 î.Hr.), Bernardino Ramazzini (1633-1714), Max von Pettenkofer (1818-1901), Karl Voit (1831-1908). Igiena și-a îmbogățit arsenalul metodologic începând cu Max von Pettenkofer, care a început să utilizeze metode statistice și experimentale fizico-chimice. Savanții consideră că igiena trebuie să se preocupe nu numai de prevenirea îmbolnăvirilor, ci de asemenea să promoveze și să favorizeze sănătatea. Beneficiind de realizările chimiei și ale fiziologiei, igiena se îmbogățește cu date importante pentru propriile sale ramuri.

O serie de descoperiri relevante au fost realizate în secolele XIX–XX de către igienistii din România: Iacob Felix (1832-1905), Victor Babeș (1854-1926), Iuliu Moldovan (1882-1966), Dimitrie Mezincescu (1880-1961) și alții. Un rol deosebit l-au avut Institutul de Igienă din București, înființat în 1927, școlile de igienă din Cluj, Timișoara, Iași. Profesorul Mihai Ciucă (1983-1969) de la Catedra de igienă din Iași și-a concentrat preocupările în domeniul medicinei experimentale.

O deosebită influență asupra științei igienice din Moldova a avut-o și școala rusă: A.P. Dobrosлавин

(1842-1889) a efectuat cercetări experimentale în domeniul igienei comunale, în special a centrelor populate, a clădirilor obștești și particulare și a întreprinderilor industriale; F.F. Erisman (1842-1915) a organizat avizarea sanitară a 1080 de fabrici și uzine, studierea condițiilor de muncă și de trai ale muncitorilor, alimentația lor etc. Au influențat asupra cercetărilor autohtone și lucrările altor savanți-igienști: G.V. Hlopin (1863-1929), A.N. Sîsin (1879-1956), Z.G. Frenkel (1869-1970), A.N. Marzeev (1883-1956), S.N. Cerkinski (1897-1970), V.L. Levițki (1867-1936). Sunt cunoscute lucrările în igiena alimentației ale savanților C.S. Petrovski (1901-1984), A.A. Pokrovski (1916-1976), A.I. Ștenberg; în igiena muncii – ale cercetătorilor D.P. Nikolski (1855-1918), V.L. Levițki (1867-1936), E.Ț. Andreeva-Galanina (1889-1975) ș.a.

Contribuțiile cercetărilor autohtone

Activitatea științifică igienică a savanților autohtoni din domeniul medicinei începe odată cu înființarea Institutului de Stat de Medicină din Chișinău (ISMC) în anul 1945, când a fost fondată Catedra de igienă generală. Primul șef al catedrei a fost profesorul universitar Kristofor Nikogosean, iar din 1957 – conferențiarul A.P. Zorin. În cadrul catedrei au activat asistenții V.A. Sadovnicova, Ghenrieta Rudi, Gh.I. Moscovco. În cercetările igienistilor menționați un loc de seamă îl ocupau problemele igienei apei și aprovizionării cu apă. Au fost începute investigații de evaluare a alimentației populației băștinașe.

În anii 1960-1979, șef al catedrei a fost Iacov Reznik.

În 1963, prin insistența Ministrului Sănătății, profesorului universitar Nicolae Testemițanu, în cadrul Institutului de Stat de Medicină din Chișinău a fost fondată Facultatea *Igienă și Sanitarie* (ulterior – Facultatea *Medicină Preventivă, Sănătate Publică*). Pe lângă Catedra de igienă generală au fost inaugurate cursuri didactice de profil: igiena comunală, igiena muncii, igiena alimentației, igiena copiilor și adolescenților.

Luând în considerare specificul economiei republicii noastre, Iacov Reznik – savant igienist, profesor universitar, doctor habilitat în științe medicale, Om Emerit în științe al Republicii Moldova – a creat o nouă școală științifică: igiena muncii în agri-

cultură și toxicologia pesticidelor. Aici Iacov Reznik pregătește o pleiadă de savanți în toxicologie: Victor Vangheli, Valentin Gudumac, Gheorghe Ivasi, Mihai Popovici, Lili Suvac; în agricultură – Ghenrieta Rudi, Ion Hăbășescu, Nicolae Bucun, Gheorghe Ostrofeț, Grigore Friptuleac (figura 1), Maria Moraru, Ion Dia-ciuc; în alte ramuri – Gheorghe Sprinceanu, Dumitru Rusnac.

Figura 1. Asistentul Grigore Friptuleac determină cheltuielile de energie ale unui tractorist în timpul lucrărilor în legumicultură (anul 1973)

Importante lucrări științifice au realizat savanții noștri în Moscova: Uliana Jalbă, Alexei Chirlici, Lidia Cuznețov, Mihai Ojovanu; în Kiev – Vasile Iachim, Filimon Avraman,

Iacov Reznik a fost o perioadă îndelungată președinte al Societății Igienistilor din Moldova. Experiența și cunoștințele sale vaste a reușit să le transmită prin discipolii săi și prin monografiile *Igiena utilizării pesticidelor în agricultură* (1969) și *Igiena muncii în pomicultură* (1975). Lucrarea *Igiena muncii în agricultură*, la care coautori au fost Gh. Rudi și Gr. Friptuleac, a fost menționată în 1982 cu Premiul F. Erisman al Academiei de Științe Medicale a URSS.

Pe parcursul anilor 1979-1994, în fruntea Catedrei de igienă generală a activat Ghenrieta Rudi, doctor habilitat, profesor universitar. Ea a continuat investigațiile științifice la tema *igiena muncii în viticultură*. A pregătit doi doctori în medicină (Ana Volneanschi, Maria Moraru) și un doctor habilitat (Gheorghe Ostrofeț).

Din 1994 până în 2010, catedra a fost dirijată de profesorul universitar Gheorghe Ostrofeț, care în 2000 și-a susținut teza de doctor habilitat în științe medicale cu tema *Evaluarea complexă a condițiilor de muncă ale operatorilor terminalelor video și elaborarea principiilor fiziologo-igienice ale regimurilor de muncă*

și odihnă. Sub conducerea profesorului Gh. Ostrofeț au fost organizate cercetări și susținute teze de doctorat de către: dr. conf. Ovidiu Tafuni (*Evaluarea complexă a influenței condițiilor de muncă asupra sistemului cardiovascular al operatorilor la terminalele video; măsurile de profilaxie*, 2003); Aliona Tihon (*Estimarea fiziologo-igienică a condițiilor de muncă cu computerele a angajaților din telecomunicații la diferite etape ale ciclului de muncă*, 2008); Cătălina Croitoru (*Evaluarea fiziologo-igienică a instruirii elevilor la lecțiile de informatică*) și Elena Ciobanu (*Estimarea igienică a impactului unor factori de mediu asupra morbidității populației rurale prin osteoartroză*).

Din anul 2010 până în prezent, șef al Catedrei de igienă generală este doctorul habilitat, profesorul universitar Ion Bahnarel, actualul președinte a Societății Igienistilor din Republica Moldova. A realizat și realizează importante cercetări în domeniile igienei, radioprotecției și managementului în sănătatea publică. A pregătit șapte doctori în medicină, este Laureat al Premiului Național.

În 1977, prin integrarea disciplinelor igienice a fost înființată Catedra de igienă a Facultății *Igienă și Sanitarie*. Catedra a fost condusă de conferențiarul universitar, dr. Vasile Iachim până în anul 1986, de conferențiarul universitar, dr. Mihai Ojovanu în anii 1986-1988, de profesorul universitar, dr. habilitat Victor Vangheli în 1988-1997, de profesorul universitar, dr. habilitat Grigore Friptuleac în 1997-2016, de dr., conferențiar Serghei Cebanu din 2016 până în prezent.

Începând cu anul 1988, colectivul realizează studiul complex de igiena muncii la SA *Tutun*. În 2003, doctoranda Raisa Rusu finalizează această lucrare în calitate de teză de doctorat.

La Catedra de igienă au fost elaborate și susținute 2 teze de doctor habilitat și 10 teze de doctor în științe medicale: Dm. Rusnac în 1981, C. Râmiș în 2001, dintre care 8 teze sub conducerea prof. Gr. Friptuleac: Raisa Rusu și Eudochia Tcaci în 2003, V. Meșina în 2007; S. Cebanu în 2008, Iu. Pînzaru în 2009, Rodica Selevestru în 2010, Angela Cazacu-Stratu în 2011, Vl. Rubanovici în 2016. Au fost realizate următoarele teme științifice: *Condițiile de muncă, capacitatea de muncă și starea de sănătate a muncitorilor fabricilor de conserve din legume* (V. Vangheli), *Evaluarea igienică a factorilor exogeni determinanți în geneza litiazei urinare și elaborarea măsurilor de prevenție a ei* (Gr. Friptuleac), *Estimarea stării de sănătate a angajaților întreprinderilor vinicole în relație cu condițiile de muncă* (V. Meșină), *Evaluarea fiziologo-igienică a condițiilor de antrenament ale sportivilor în edificiile sportive de tip închis* (S. Cebanu). Realizările științifice ale colectivului se axează pe evidențierea și evaluarea factorilor de

risc în geneza bolilor respiratorii cronice la copii (dr. conf. Angela Cazacu-Stratu), în accidentele vasculare cerebrale (Gr. Friptuleac), în sănătatea sportivilor (S. Cebanu), rolul alimentației în sănătatea sportivilor (Vl. Rubanovici).

Din 1993 până în 2018, profesorul Gr. Friptuleac a activat prin cumul ca șef al Laboratorului Științific *Igiena Mediului și Habitatului Uman* al CNSP și împreună cu colectivul a realizat trei teze de doctorat (Eudochia Tcaci, Vl. Bernic, Marina Lupu) și peste 10 proiecte naționale de cercetare.

În perioada 1995-1997, colaboratorii catedrei au activat în cadrul Proiectului moldo-american *Estimarea riscului și managementul riscului*. În anii 2002-2003 a fost realizat Proiectul moldo-american *Calitatea aerului din încăperi și sănătatea copiilor* (figura 2), în anii 2003-2005 - Proiectul Uniunii Europene *Promovarea sănătății și profilaxia maladiilor*. În 2009-2011, S. Cebanu, A. Cazacu-Stratu și V. Rubanovici au realizat proiectul AȘM pentru tineri cercetători *Evaluarea igienică a mediului de instruire și rezidențial al elevilor cu afecțiuni pulmonare cronice din localitățile rurale*. S-a realizat de asemenea Proiectul TEMPUS *Programe de Masterat în Sănătate Publică și Servicii Sociale* (2010-2013).

Figura 2. Participanții Proiectului moldo-american „Calitatea aerului din încăperi și sănătatea copiilor”. De la stânga la dreapta: laboranta Anastasia Tafuni, asistentul Victor Băbălău, coordonatorul Robert Jacobs – Universitatea de Medicină din Virginia, SUA; prof. univ. Grigore Friptuleac (se cercetează aparatul obținut în proiect, anul 1996)

În anii 2012-2015 a fost desfășurat Proiectul GEOHealth *One Health Center for Environmental and Occupational Research* în colaborare cu Universitatea din Florida și Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca, Romania, și alte 11 centre universitare și 16 instituții de sănătate publică din alte 7 țări din Europa de Est și Asia Centrală.

În anul 1992 a fost fondată Catedra de igienă și epidemiologie a Facultății *Perfecționarea Medicilor*, șef al acesteia fiind numit Nicolae Opopol, dr. habilitat, profesor universitar, membru corespondent al AȘM. A pregătit 2 doctori habilitați și 13 doctori în medicină în probleme de igienă, factorii determinanți în diferite patologii și toxicologie.

Actualmente, savanții-igieniști realizează proiecte internaționale în colaborare cu savanții din mai multe țări. Aceste proiecte au permis stabilirea unor noi relații internaționale și achiziționarea unor aparate de performanță înaltă. De exemplu, Proiectul iCREATE *Creșterea capacității de cercetare în Europa de Est* (2017-2021) cu activități de cercetare în prevenirea traumatismelor și a violenței. Statele participante sunt: SUA, România, Georgia, Armenia, Moldova.

Rezultatele științifice ale tuturor savanților-igieniști au stat la baza multiplelor recomandări metodice, ghiduri, monografiile, manuale necesare serviciului practic de sănătate publică, studenților și rezidenților. Colectivele catedrelor au inițiat și au organizat conferințe științifice tematice, congrese ale igieniștilor (figurile 3, 4), participă la lucrările comisiilor de problemă, colaborează cu instituțiile științifice și universitățile din București, Iași, Timișoara, Craiova, Târgu-Mureș, Arad (România); Kiev (Ucraina); Perm, Moscova (Federația Rusă); Norfolk (SUA); Paris (Franța), din Belarus, Grecia etc.

Figura 3. Conferința științifico-practică “35 de ani ai Facultății de Medicină Preventivă”: la tribună – decanul Grigore Friptuleac, în prezidium – rectorul, acad. Ion Ababii, directorul general al Centrului Științifico-Practic de Medicină Preventivă Valeriu Chicu ș.a. (anul 1998)

În cadrul catedrelor activează cercul științific studențesc, realizând lucrări științifico-practice, care apoi sunt valorificate în activitatea centrelor de medicină preventivă. Studenții și rezidenții participă cu rapoarte la conferințele studențești, unde în repetate cazuri au fost menționați cu diplome și premii.

Sarcina de bază a igieniștilor Universității la ora actuală rămâne dezvoltarea de mai departe a

științei igienice, elaborarea și implementarea metodelor eficiente de ocrotire a sănătății populației, de profilaxie a maladiilor, conlucrarea științifico-practică cu medicii-igieniști din serviciul practic în vederea perfecționării activității profesionale.

Figura 4. Conferința științifică “Profilaxia maladiilor ioddeficitare”: la tribună – rectorul acad. Ion Ababii, în prezidium (de la stânga la dreapta) – prof. univ. Gheorghe Ostrofeț, prof. univ. Grigore Friptuleac (anul 2008)

Concluzii

Pe parcursul anilor, savanții-igieniști ai IP USMF Nicolae Testemițanu au acumulat importante

rezultate științifice, de promovare a sănătății, prin proiecte naționale și internaționale etc. Rezultatele activității colectivelor sunt implementate pe larg în țara noastră.

Scopul principal la ora actuală rămâne continuarea cercetărilor științifice conform cerințelor și strategiilor statale, orientate spre îmbunătățirea stării de sănătate a populației Republicii Moldova.

Bibliografie

1. *Catedra Igienă. Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” la 60 de ani.* Chișinău: CEP „Medicina”, 2005, pp. 155-158.
2. *Catedra Igienă Generală. Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” la 60 de ani.* Chișinău: CEP „Medicina”, 2005, pp. 158-161.
3. *Făuritorii unei istorii de aur. Catedra de igienă. Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova.* Chișinău, 2015, pp. 50-51.
4. Friptuleac G., Chirlici A., Hăbășescu I., Băbălău V., Cebanu S., Moraru M. 35 de ani ai Catedrei Igienă. In: *Anale științifice ale Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, vol. 2.* Chișinău, 2012, pp. 101-107.
5. *Jaloanele edificării sănătății publice în Republica Moldova: 65 de ani.* Centrul National de Sănătate Publică. Chișinău, 2013. 256 p.
6. Е.П. Попушой. *Очерки истории медицины и здравоохранения Молдавии: дисс. др. мед. наук.* Кишинев, 1980. 409 с.